

गौमुल गाउँपालिका
गाउँपालिका स्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइ योजना मर्मत सम्भार कोष (सञ्चालन) कार्यविधि २०७७

प्रमाणिकरण मिति: २०७७/ ३ /९

प्रस्तावना:

नेपालको संविधान २०७२ को धारा ३५(४) बमोजिम प्रत्येक नागरिकलाई प्रदत्त स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाइमा पहुँचको हकलाई कार्यान्वयन गर्दै जनताहरूको लागि सुरक्षित खानेपानी सेवा सुनिश्चित गर्न गाउँपालिका तहमा एउटा गाउँपालिका स्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइ योजना मर्मत सम्भार कोष स्थापना गरी सञ्चालन गर्न बाञ्छनीय भएकोले,

गाउँपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता व्यवस्थापन निर्देशिका २०७७ को परिच्छेद ९ दफा ४७ को 'क' ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी गौमुल गाउँ कार्यपालिकाले यो कार्यविधि बनाएको छ ।

**परिच्छेद – १
प्रारम्भिक**

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ** : (१) यो कार्यविधिको नाम “खानेपानी तथा सरसफाइ योजना मर्मत सम्भार कोष सञ्चालन कार्यविधि २०७७” रहेको छ ।
(२) यो कार्यविधि तुरुन्त लागु हुनेछ ।
२. **परिभाषा** : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,
(क) “निर्देशिका” भन्नाले गौमुल गाउँपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता व्यवस्थापन निर्देशिका २०७७ बुझ्नु पर्दछ ।
(ख) “कोष” भन्नाले गाउँपालिका स्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइ योजना मर्मत सम्भार कोष बुझ्नु पर्दछ ।
(ग) “योजना” भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाइ योजना बुझ्नु पर्दछ ।
(घ) “उपभोक्ता समिति” भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समिति बुझ्नु पर्दछ ।
(ङ) “वास व्यवस्थापन समिति” भन्नाले गाउँपालिकाभित्रका सम्पूर्ण खानेपानी तथा सरसफाइ योजनाहरूको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापनमा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाहका लागि गाउँपालिका अन्तर्गत गठन गरिने खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (वास) व्यवस्थापन समिति (WASH Management Board) बुझ्नु पर्दछ ।
(च) “वास इकाई” भन्नाले गाउँपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता इकाई बुझ्नु पर्दछ ।

**परिच्छेद – २
कोषको स्थापना, उद्देश्य तथा प्रयोग**

३. **कोषको स्थापना** : (१) गाउँपालिकामा भएका खानेपानी तथा सरसफाइ योजनाहरूको दिगोपनाको लागि आवश्यक आर्थिक सहयोग गर्न गाउँपालिकास्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइ योजना मर्मत सम्भार कोष स्थापना हुनेछ ।
(२) कोषको आम्दानी रकम संकलन तथा व्यय रकम परिचालनका लागि गाउँपालिकाको सञ्चित कोषको खाता रहेको बैंक अथवा वित्तीय संस्थामा एक छुट्टै बैंक खाता व्यवस्थापन गरिनेछ ।
(३) यस कार्यविधिको दफा ५ को उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त रकम कोषको कुल आम्दानी हुनेछ ।

४. **कोषको उद्देश्य** : गाउँपालिकामा भएका खानेपानी तथा सरसफाइ योजनाहरूको दिगो सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापनको लागि उपभोक्ता समितिहरूलाई आवश्यक आर्थिक सहयोग गर्नु कोषको मुख्य उद्देश्य हुनेछ ।
५. **कोषको आम्दानी** : (१) देहाय बमोजिमका रकमहरू कोषको आम्दानी हुनेछः
- (क) गाउँपालिकाको वार्षिक बजेटबाट कोषमा जम्मा हुने गरी गाउँसभाबाट स्वीकृत रकम,
 - (ख) विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरू र त्यसमा कार्यरत कर्मचारीहरू, उद्योगी, व्यवसायी, पेशाकर्मी, राजनीतिक दल, नागरिक समाज, धार्मिक तथा परोपकारी संघसंस्था र आम सर्वसाधारणबाट स्वेच्छिक रूपमा प्राप्त हुने रकम,
 - (ग) विभिन्न दातृ निकायहरूबाट प्राप्त रकम,
 - (घ) प्रचलित कानून बमोजिम गरिने विभिन्न रचनात्मक कृयाकलापहरू मार्फत प्राप्त आम्दानी रकम,
 - (ङ) कोषको खाता सञ्चालनमा रहेको वित्तीय संस्थाले त्यस्तो कोषमा मौज्जात रहेको रकममा उपलब्ध गराएको ब्याज आय,
 - (च) प्रचलित कानूनको अधीनमा रहि कोषमा जम्मा हुने गरि अन्य कुनैपनि स्रोतबाट प्राप्त रकम ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम कोषलाई उपलब्ध हुने रकम सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थाले यस कार्यविधिको दफा ३ को उपदफा (२) बमोजिमको कोषको बैंक खातामा सिधै जम्मा गरिदिन वा गाउँपालिकाको आर्थिक प्रशासन शाखामा नगद जम्मा गर्न सक्नेछ । त्यसरी नगद जम्मा हुन आएमा आर्थिक प्रशासन शाखाले सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थालाई सोको भर्पाई उपलब्ध गराउनुपर्नेछ ।
- (३) कोषमा रकम जम्मा गर्ने व्यक्ति तथा संस्थाको नाम र प्राप्त सहायता रकम सम्बन्धी मासिक विवरण अर्को महिनाको सात गते भित्र दफा १०(३) बमोजिम सार्वजनिक गरिनेछ ।
- तर कुनै व्यक्ति वा संस्थाले सहायता उपलब्ध गराउँदा आफ्नो नाम सार्वजनिक नगर्न समितिलाई अनुरोध गरेको रहेछ भने निजको नाम उल्लेख नगरी विवरण सार्वजनिक गर्न बाधा पर्ने छैन ।
६. **कोषको प्रयोग** : (१) कोषको प्रयोग खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता व्यवस्थापन समितिले निर्णय गरे बमोजिम देहाय बमोजिमको प्रयोजनमा खर्च हुनेछः
- (क) उपभोक्ता समितिसंग भएको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कोषको रकम योजना मर्मतको लागि पर्याप्त नहुने अवस्थामा उपभोक्ता समितिले पेश गरेको निवेदनको आधारमा तयार पारिएको प्राविधिक प्रतिवेदन बमोजिम योजनाको मर्मत सम्भार गर्न,
 - (ख) समुदायको चाहनामा योजनाको सेवा क्षेत्र विस्तार वा सुविधास्तर बृद्धि जस्तै: सार्वजनिक धारा प्रणालीलाई व्यक्तिगत धारा प्रणालीमा रुपान्तरण गर्न,
 - (ग) प्राकृतिक प्रकोपको कारणले क्षति भएका योजनाहरूको आपतकालीन मर्मत सम्भारको कार्य गर्न,
 - (घ) योजनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भारका व्यवस्थापनको वार्षिक मूल्याङ्कनमा उत्कृष्ट ठहरिएको उपभोक्ता समितिलाई नगद पुरस्कार दिन,
 - (ङ) पुरानो भएर वा अन्य जुनसुकै कारणले जीर्ण भई पुनर्स्थापना गर्नुपर्ने ठहरिएका योजनाको पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापनाको कार्य गर्न ।
- (२) कोषमा मौज्जात रकम पाँच लाख रूपैया भन्दा घटि भएको अवस्थामा आपतकालिन कार्यबाहेक अन्य प्रयोजनका लागि कोषको रकम प्रयोग गरिनेछैन ।
७. **कोषको रकम खर्च गर्ने विधि** : (१) उपभोक्ता समितिले दिगो खानेपानी सेवा सुचारु राख्न पूर्वनिर्धारित तालिका अनुसार योजनाको नियमित मर्मत सम्भार गर्नेछ । उपभोक्ता समितिले योजनाको नियमित मर्मत सम्भार उक्त योजनाको आफ्नै आन्तरिक सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कोषबाट गर्नेछ । आन्तरिक कोषबाट खर्च व्यहोर्न सकिने भन्दा ठूलो मर्मत गर्नुपर्ने अवस्थामा उपभोक्ता समितिले उक्त योजना मर्मतको लागि वडा कार्यालय मार्फत गाउँपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (वास)

इकाईमा निवेदन पेश गर्नेछ । उपभोक्ता समितिले उक्त निवेदनमा सो मर्मत कार्यका लागि लाग्ने अनुमानित खर्चका साथमा सो प्रयोनका लागि समुदायबाट प्राप्त हुनसक्ने श्रमदान/नगद लगानी र उपभोक्ता समितिको लगानी गर्न सक्ने सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कोषको रकम समेत उल्लेख गरी बाँकि नपुग रकम मात्र माग गर्नेछ । गाउँपालिकास्तरीय कोषबाट सहयोग प्राप्त गर्न उपभोक्ता समितिले खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता व्यवस्थापन निर्देशिकाको दफा ३४ मा उल्लेखित मापदण्ड पुरा गरेको हुनुपर्नेछ ।

(२) वास इकाईले योजनाको लाभग्राही समुदायमा गई उल्लेखित मापदण्ड र योजनाको प्राविधिक पक्ष र समुदाय तथा उपभोक्ता समितिले गर्न सक्ने योगदानबारे जाँचबुझ गर्नेछ । जाँचबुझबाट निवेदक उपभोक्ता समिति गाउँपालिकास्तरीय कोषबाट सहायता पाउन योग्य ठहरेमा वास इकाईले गाउँपालिकास्तरीय कोषबाट योजना मर्मतको लागि पूरक कोषको रूपमा आर्थिक सहयोग सहित प्राविधिक सहयोगक प्रदान गर्न प्रकृया अगाडि बढाउनेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) मा जेसुकै लेखिएको भएता पनि प्राकृतिक विपत्तिका कारणले योजनाको आपतकालिन मर्मत सम्भारको लागि गाउँपालिकास्तरीय कोषबाट सहयोग गर्नु पर्ने अवस्थामा उपभोक्ता समितिले न्यूनतम मापदण्ड पुरा गरे नगरेको जाँचनुपर्ने छैन ।

८. **कोष प्रयोग गर्न नपाईने** : यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि देहायको प्रयोजनको लागि कोषमा जम्मा भएको रकम खर्च गर्न पाईने छैन:

- (क) नियमित प्रशासनिक कार्यको लागि खर्च गर्न,
- (ख) कुनै सरकारी वा गैरसरकारी पदाधिकारी वा कर्मचारीलाई नियमित रूपमा तलब, भत्ता, भ्रमण खर्च वा अन्य सुविधा उपलब्ध गराउन,
- (ग) दफा ६ को उपदफा (१) मा तोकिएबमोजिमको प्रयोजन बाहेक अन्य कुनै पनि किसिमको चन्दा, पुरस्कार, उपहार वा आर्थिक सहायता उपलब्ध गराउन,
- (घ) कुनै पनि किसिमको गाष्ठी, अन्तरक्रिया वा सभासम्मेलन सञ्चालन गर्न, गराउन,
- (ङ) आकस्मिक रूपमा योजनाको मर्मत सम्भार गर्नुपर्ने बाहेकका अन्य नियमित पूर्वाधार विकास निर्माणसम्बन्धी कार्य गर्न, गराउन,
- (च) योजनाको मर्मत सम्भारसँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध नभएको अन्य कुनै पनि विषयमा खर्च हुने कार्य गर्न, गराउन ।

परिच्छेद – ३

कोषको सञ्चालन, लेखा तथा लेखा परिक्षण

९. **कोषको सञ्चालन** : (१) कोषको बैंक खाता सञ्चालन गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र लेखा प्रमुखको संयुक्त दस्तखतबाट हुनेछ ।

(२) कोषबाट रकम भुक्तानी गर्दा अनिवार्यरूपमा बैंक मार्फत मात्र भुक्तानी गरिनेछ ।

१०. **कोषको आयव्ययको लेखा तथा सोको सार्वजनिकीकरण** : (१) कोषको आय व्ययको लेखा प्रचलित कानून बमोजिम राखिनेछ ।

(२) कोषले कार्यपालिकाले तोकेबमोजिम आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली कायम गर्नु पर्नेछ ।

(३) कोषको मासिकरूपमा भएको आम्दानी र खर्चको विवरण अर्को महिनाको सात गतेभित्रमा सार्वजनिक गर्नुपर्नेछ ।

(४) आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र समितिले कोषको वार्षिक आय व्ययको विवरण समेत खुल्ने वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी कार्यपालिका मार्फत गाउँसभा समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

११. **लेखा परिक्षण** : (१) कोषको आन्तरिक लेखापरीक्षण गाउँपालिकाको आन्तरिक लेखा परिक्षण शाखाबाट हुनेछ ।

- (२) कोषको अन्तिम लेखापरीक्षण महालेखा परीक्षकबाट हुनेछ ।
(३) गाउँ कार्यपालिकाले चाहेमा जुनसुकै बखत कोषको हिसावकिताव जाँचन वा जाँच गराउन सक्नेछ ।
(४) गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयले कम्तिमा वर्षको एक पटक कोषको सामाजिक र सार्वजनिक लेखापरीक्षण गराउनेछ ।

परिच्छेद - ४ विविध

१२. **सशर्त सहायता** : (१) योजना मर्मत सम्भार व्यवस्थापन सम्बन्धी तोकिएको कार्य सम्पादन गर्ने शर्त सहित कुनै व्यक्ति वा संस्थाले कोषमा सहायता उपलब्ध गराउन चाहेमा त्यस्तो सहायता प्राप्त गर्नुपूर्व वास व्यवस्थापन समितिले शर्त स्वीकार गर्ने वा नगर्ने सम्बन्धी निर्णय गर्नेछ, र शर्त स्वीकार गरेको अवस्थामा मात्र सहायता रकम वा सामग्री कोषमा जम्मा हुनेछ ।
तर संघिय सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय सरकारले सशर्त अनुदान उपलब्ध गराउने हकमा वास व्यवस्थापन समितिको पूर्व निर्णय आवश्यक पर्नेछैन ।
(२) उपदफा (१) बमोजिम कोषमा प्राप्त अनुदान रकम योजनाको मर्मत सम्भार व्यवस्थापनको लागि तोकिएको कार्यमा उपयोग भए-नभएको सम्बन्धमा त्यस्तो सहायता उपलब्ध गराउने व्यक्ति वा संस्थाले विवरण माग गरेमा सोको विवरण उपलब्ध गराउनुपर्नेछ ।
१३. **परामर्श लिन सक्ने** : समितिले यस कार्यवधि बमोजिमको कार्य सम्पादन गर्न उपयुक्त विज्ञ व्यक्ति वा सस्थासँग आवश्यक परामर्श लिन सक्नेछ ।
१४. **रकम फ्रिज नहुने तथा आवर्ती कोष (रिबल्विङ्ग फण्ड) को रूपमा रहने** : (१) दफा ५ को उपदफा (१) बमोजिम कोषमा जम्मा भएको रकम मध्ये आंशिक वा पुरै रकम कुनै आर्थिक वर्षमा खर्च नभई आर्थिक वर्षको अन्त्यमा बाँकी रहेमा त्यस्तो रकम फ्रिज नभई कोषमै रहनेछ ।
तर दफा १२ को उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त सहायता रकमलाई त्यस्तो शर्त अनुरूप उपयोग गर्न नसकेको कारण जनाई सहायता उपलब्ध गराउने सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थाले फिर्ता माग गरेमा कोषबाट रकम फिर्ता गर्न बाधा पर्ने छैन ।
(२) कोषलाई आवर्ती कोष (रिबल्विङ्ग फण्ड) को रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
स्पष्टिकरण: यस दफाको प्रयोजनका लागि आवर्ती कोष (रिबल्विङ्ग फण्ड) भन्नाले कोषबाट खर्च भएको नगद रकम वार्षिक रूपमा बजेट विनियोजन मार्फत पुनःपूर्ति गर्दै जानेगरि स्थापित कोषलाई सम्झनुपर्छ ।
(३) कोषमा मौज्जात रकम पाँच लाख रूपैया भन्दा न्यून हुन गएमा तत्काल थप रकम जम्मा गर्न प्रयत्न गरिनेछ ।
१५. **सहयोगको लागि आह्वान गर्ने**: प्राकृतिक प्रकोपका कारण गाउँपालिका भित्र धेरै योजनाहरुमा क्षति भएर आपतकालिन अवस्था सिर्जना भई स्थानीय स्रोत साधन र क्षमताले योजनाहरुको मर्मत सम्भार गर्न कठिन भएमा गाउँपालिकाले प्रदेश सरकार तथा नेपाल सरकारलाई वा नेपालभित्रका जुनसुकै संघ, संस्था, निकाय वा प्रतिष्ठानलाई कोषमा आर्थिक तथा वस्तुगत सहायता उपलब्ध गराउन अनुरोध गर्न सक्नेछ ।
१६. **अभिलेख राख्ने** : (१) वास व्यवस्थापन समितिले कोष परिचालन सम्बन्धमा गरेको निर्णय र अन्य काम कारवाहीको अभिलेख दुरुस्त राख्नु पर्नेछ ।
(२) उपदफा (१) बमोजिमको अभिलेख वास व्यवस्थापन समितिको सदस्य-सचिवको जिम्मामा रहनेछ ।
(३) दफा (१) बमोजिमको अभिलेख सरोकारवाला कुनै व्यक्ति वा संस्थाले माग गरेमा निजलाई नियमानुसार त्यस्तो अभिलेख उपलब्ध गराईनेछ ।

१७. **अनुगमन :** (१) यस कार्यविधि बमोजिम कोष परिचालन तथा सो बाट भएका कामको नियमित तथा आर्कस्मिक अनुगमन सम्बन्धी कार्यका लागि वास व्यवस्थापन समितिको संयोजक वा निजले तोकेको समितिको अन्य कुनै सदस्यको संयोजकत्वमा वास व्यवस्थापन समितिको न्यूनतम थप एक सदस्य र सम्बन्धित वडा अध्यक्ष समेत संलग्न रहेको अनुगमन टोली खटिई कोष परिचालनबाट भएको कामको अनुगमन गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम खटिएको अनुगमन टोलीले आफूलाई प्राप्त कार्यदेशका आधारमा अनुगमनका क्रममा देखिएको सत्य तथ्य विवरण सहितको प्रतिवेदन समितिसमक्ष पेश गर्नुपर्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम पेश हुन आएको प्रतिवेदन समेतका आधारमा कोष परिचालनमा कुनै कमि कमजोरी भएको देखिएमा त्यसलाई सुधार गर्न समितिले आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ, र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ ।
- (४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि कोष परिचालनमा कुनै गम्भिर त्रुटी रहेको देखिएमा त्यसलाई तत्कालै रोक्न आवश्यक परेमा संयोजकले त्यस्तो कार्य रोक्न निर्देशन दिन सक्नेछ ।
- (५) अनुगमनका क्रममा कुनै व्यक्तिले झुठा विवरण पेश गरी कोषबाट रकम प्राप्त गरेको वा कोषको रकम दुरुपयोग गरेको पाईएमा उक्त रकम असूलउपर गरी दोषी उपर प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही हुनेछ ।
- (६) उपदफा (१) बमोजिमको अनुगमन टोलीमा उपलब्ध भएसम्म सरोकारवाला संघ संस्थाहरुको प्रतिनिधि, पत्रकार र सशर्त सहायता उपलब्ध गराउने व्यक्ति वा संस्थाको प्रतिनिधि समेतलाई संलग्न गराईनेछ ।
१८. **पुरस्कार :** (१) खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता व्यवस्थापन निर्देशिका २०७७ को परिच्छेद ४ को दफा १४ मा उल्लेख भए अनुसार हरेक वडामा एउटा र गाउँपालिकास्तरमा एउटा खानेपानी तथा सरसफाइ योजनालाई खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको उत्कृष्ट व्यवस्थापन गरे बापत वार्षिक मूल्याङ्कन अंकको आधारमा गाउँसभामा नगद पुरस्कारको व्यवस्था हुनेछ । पुरस्कारको राशि वडा स्तरको लागि रु पाँच हजार र गाउँपालिका स्तरको लागि रु दश हजार हुनेछ । उक्त पुरस्कारको राशी उपभोक्ता समितिले समितिको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कोषमा जम्मा गर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) मा उल्लेखित पुरस्कार प्राप्त गर्नको लागि उपभोक्ता समितिहरुको विभिन्न सूचकहरुको आधारमा वार्षिक मूल्याङ्कन हुनेछ । वार्षिक मूल्याङ्कन खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता व्यवस्थापन निर्देशिका २०७७ को अनुसुचि ३ मा दिईएको फाराममा उल्लेख भएका सूचकहरुको आधारमा हुनेछ ।
१९. **ब्याख्या तथा संशोधन :** यस कार्यविधिको ब्याख्या तथा संशोधन गर्ने अधिकार गाउँ कार्यपालिकामा रहनेछ